

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มต้นเป็นครั้งแรกที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อกันยายน 2494 ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่าวิชาจัดห้องสมุด โดยผู้เรียนจะต้องมีคุณวุฒิปริญญาตรี ใน พ.ศ. 2498 ได้มีการจัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ ขึ้นในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนชั้นอนุปริญญา และได้เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2502 ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) (สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์ 2510: 2-4) ใน พ.ศ. 2530 มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรี มีทั้งหมด 11 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีลักษณะเป็นการสอนวิชาชีพ เมื่อนักศึกษาเรียนจบไปแล้ว ต้องพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทันที จึงต้องมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและมีชั่วโมงปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีรายวิชาฝึกงาน เพื่อปฏิบัติงานหลักทุกประเภทในห้องสมุด (วิไล ปานพลอย 2528: 1)

Morehead (1980: 11) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานไว้ว่า การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์นั้น ไม่ได้มุ่งสอนทางทฤษฎี โดยถือว่าความรู้เป็นสิ่งสำคัญเท่านั้น แต่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาต้อง เป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Monroe (1981: 57) ที่ว่าวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาชีพที่ควรมีภาคปฏิบัติ นักศึกษาควรมีประสบการณ์เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป

การฝึกงานในท้องสมุดหมายถึงการให้โอกาสแก่นักศึกษา ซึ่งเรียนวิชาทางภาคทฤษฎี และได้ทำแบบฝึกหัดในภาคปฏิบัติไปบ้างแล้วตามสมควร ได้ลองทำงานในท้องสมุดแห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อ

1. ให้เห็นลักษณะและวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง
2. ให้เข้าใจเรื่องที่เรารู้มาดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการนำเอาเรื่องที่ได้เรารู้มาปฏิบัติ
3. ให้ทราบว่า การเรียนภาคทฤษฎี การทำแบบฝึกหัด และการปฏิบัติที่นักศึกษาได้ฝึกมาบ้างแล้ว และการทดลองปฏิบัติจริง มีข้อแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร มีเหตุผลอย่างไร ในการสร้างกฎเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติซึ่งผิดแผกแตกต่างไปจากที่ตนได้เรียนมา (แมนมาส ชาวลิต 2528: 1)

Cottam (1969: 101) ถือว่าการฝึกงานเป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บรรณารักษศาสตร์กับท้องสมุดต่าง ๆ ในชุมชน สิ่งจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึง เพื่อให้การฝึกงาน ได้ผลตามความมุ่งหมาย ได้แก่ การเตรียมตัวนักศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การเลือกสรร ท้องสมุดที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นสนามฝึกปฏิบัติงาน กล่าวคือ มีท้องสมุด อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ดีเพียงพอในการปฏิบัติงาน และที่สำคัญคือ มีบรรณารักษ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะเป็น ผู้ฝึกควบคุมช่วยเหลือ แนะนำ เพื่อฝึกให้นักศึกษาเป็นบรรณารักษ์ที่ดีมีความสามารถที่จะปฏิบัติงาน ท้องสมุด มีความรับผิดชอบต่อนักศึกษาของตนอย่างแท้จริง (ประพินพร เลิศธีระวิวัฒน์ 2522: 4)

ในการปฏิบัติทั่วไปในขณะนี้ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์จะส่งนักศึกษาไปยังท้องสมุด ที่ให้ความร่วมมือ การฝึกงานเป็นงานของท้องสมุดที่รับฝึกงาน บรรณารักษ์ชี้แจงวิธีปฏิบัติงาน สาธิตให้ดู หรือให้ดูตัวอย่างที่ทำแล้ว ตรวจสอบงานว่าเป็นที่พอใจหรือไม่ บางแห่งมีการให้คะแนน ตามความต้องการของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ นอกจากนี้ผู้รับการฝึกเขียนรายงานผลการฝึกงาน ของตน อธิบายงานต่าง ๆ ที่เข้ารับการฝึกเพื่อเป็นเครื่องแสดงว่าได้เรียนรู้ถึงงานนั้นแล้ว หากจะให้การฝึกงานได้ผลตามสมควรแล้ว บรรณารักษ์ผู้ฝึกจะมีภาระหนักขึ้นทั้ง ๆ ที่มีงานประจำ อยู่แล้ว ดังนั้นการที่บางคนกล่าวว่า ท้องสมุดได้รับประโยชน์จากนักศึกษาฝึกงาน เพราะได้แรงงาน ที่เพิ่มขึ้นเปล่า ๆ น่าจะไม่เป็นความจริง บางครั้งนอกจากไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการแล้ว ผู้ฝึกต้อง เสียเวลาและสิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์ด้วย (แมนมาส ชาวลิต 2528: 3)

ในแต่ละปีการศึกษา มีนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ไปฝึกงานตามห้องสมุดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์มีปัญหาเรื่องการหาที่ฝึกงาน ซึ่งเป็นความลำบากใจอย่างหนึ่ง (วิไล ปานพลอย 2528 : 7) นอกจากนี้ในการฝึกงาน มักมีปัญหาลุปสรรคบางเรื่องสืบเนื่องจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ความไม่พร้อมของห้องสมุด ห้องสมุดไม่มีการฝึกงานที่ดี นักศึกษายังไม่พร้อมยังขาดความเชื่อมั่นในทฤษฎีและหลักการที่ได้เรียนมา ความต้องการในการฝึกงานไม่ตรงกันระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ห้องสมุด และนักศึกษา เวลาการฝึกงานไม่เหมาะสม เป็นต้น (บุญเรือง เนียมหอม 2528 : 1)

จากการสอบถามภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 11 แห่ง ในขั้นต้น ประมวลได้ว่ามีห้องสมุดต่าง ๆ ให้ความร่วมมือในการฝึกงานแก่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ถึง 125 แห่ง ความร่วมมือดังกล่าวนี้อาจแสดงว่าห้องสมุดและบรรณารักษ์เห็นความสำคัญของการฝึกงาน และยินดีให้ความร่วมมือแก่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในการฝึกงาน แต่การรับฝึกงานทำให้บรรณารักษ์มีการรับผิดชอบเพิ่มขึ้นทั้ง ๆ ที่มียางประจำอยู่แล้ว และต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษาถึงความร่วมมือของห้องสมุดและภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในเรื่องการฝึกงาน ตลอดจนปัญหา และความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้การฝึกภาคปฏิบัติเสริมสร้างประสบการณ์แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นไปด้วยดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความร่วมมือในการฝึกงานระดับปริญญาตรี ระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์กับห้องสมุดต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาถึงอุปสรรคและปัญหาในการฝึกงานของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และของห้องสมุด

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือในการฝึกงานจากห้องสมุดที่ได้ขอความร่วมมือไป เป็นอย่างดี

2. ปัญหาสำคัญในการฝึกงานคือพื้นฐานความรู้ทั้งบรรณารักษศาสตร์และความพร้อมของนักศึกษาผู้รับการฝึกแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงการขอความร่วมมือของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และความร่วมมือในการฝึกงานระดับปริญญาตรีที่ได้รับจากห้องสมุดต่าง ๆ ตลอดจนปัจจัยที่กระทบต่อการให้ความร่วมมือ ซึ่งทำให้มีปัญหาในการฝึกงาน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี 11 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยสอบถามจากหัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกงานหรือ เคยควบคุมการฝึกงาน

2. ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 11 แห่ง ได้ติดต่อส่งนักศึกษาไปฝึกงาน โดยให้หัวหน้าห้องสมุด และบรรณารักษ์ผู้ให้การฝึกงานเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีลำดับขั้นดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกงานห้องสมุด ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการฝึกงาน

2. สอบถามภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 11 แห่ง ถึงห้องสมุดที่ส่งนักศึกษาไปฝึกงานเพื่อนำมาใช้เป็นกลุ่มประชากร

3. เก็บรวบรวมข้อมูล จากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และห้องสมุดต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุด โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบแล้ว แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ชุด คือ

ชุดที่ 1 สำหรับหัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาการฝึกงานห้องสมุด การขอความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุด

ชุดที่ 2 สำหรับอาจารย์ผู้ควบคุมวิชาการฝึกงานห้องสมุด มีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบ ความคิดเห็น และปัญหาการฝึกงานห้องสมุด

ชุดที่ 3 สำหรับหัวหน้าห้องสมุด มีรายละเอียดเกี่ยวกับห้องสมุด การให้ความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุด

ชุดที่ 4 สำหรับบรรณารักษ์ผู้ให้การฝึกงาน มีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบความคิดเห็น และปัญหาการฝึกงานห้องสมุด

4. นำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัธยฐาน เลขคณิต ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. สรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะแก่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 11 แห่ง และห้องสมุดต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุด เพื่อเป็นแนวทางให้การฝึกงานแก่นักศึกษาต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้คือ

1. ทำให้ทราบสภาพความร่วมมือในการฝึกงานระดับปริญญาตรีระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ กับห้องสมุดต่าง ๆ

2. ทำให้ทราบปัญหา และอุปสรรค อันจะเป็นแนวทางให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และห้องสมุดต่าง ๆ นำไปพิจารณา เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงให้การฝึกงานห้องสมุดมีประสิทธิภาพขึ้น

๓. ทำให้ทราบข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของห้องสมุดที่ให้ความร่วมมือในการฝึกงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกงานห้องสมุด

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความร่วมมือ หมายถึง การขอ การให้ และการประสานงานในเรื่องการฝึกงาน ห้องสมุด ระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ส่งนักศึกษาไปฝึกงาน และห้องสมุดที่ให้ ความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุด

ระยะเวลา หมายถึง ก. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการฝึกงานแต่ละงาน
ข. การกำหนดจำนวนวันในการฝึกงาน กี่วันในเดือนอะไร

อุปสรรคและปัญหา = ปัญหา